



MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TA'LIM- TARBIYA JARAYONI

D.A.Babalova

International School Of Finance Technology and Science Big Teacher
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10561292>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 18-January 2024 yil
Ma'qullandi: 20- January 2024 yil
Nashr qilindi: 24- January 2024 yil

KEY WORDS

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatlarini yaxshilash ishlariga doimiy ravishda YUNESKO homiylik qilib kelmoqda.

ABSTRACT

Bugungi kunda ta'lim sifati bevosita maktabgacha ta'limdagi o'zgarishlar bilan bog'liqligi ayon bo'ldi. Shuning uchun ham dunyoning ko'pgina davlatlarida maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu ko'pgina mamlakatlarning qonunlarida o'z ifodasini topgan. Shuningdek, ko'pgina mamlakatlarda maktabgacha ta'lim tizimi uchun kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini oshirishga e'tibor kuchaydi. Shu maqsadda ko'plab o'quv dasturlari ishlab chiqildi va amalga oshirildi.

Bugungi kunda ta'lim sifati bevosita maktabgacha ta'limdagi o'zgarishlar bilan bog'liqligi ayon bo'ldi. Shuning uchun ham dunyoning ko'pgina davlatlarida maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu ko'pgina mamlakatlarning qonunlarida o'z ifodasini topgan. Shuningdek, ko'pgina mamlakatlarda maktabgacha ta'lim tizimi uchun kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini oshirishga e'tibor kuchaydi. Shu maqsadda ko'plab o'quv dasturlari ishlab chiqildi va amalga oshirildi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatlarini yaxshilash ishlariga doimiy ravishda YUNESKO homiylik qilib kelmoqda. Amerikalik pedagog va tarixchi P.Mossning fikriga ko'ra, maktabgacha ta'lim sifati sohaga qiziquvchilarning qadriyatlarini, e'tiqodlarini va ehtiyojlariga ko'ra o'zgarishi mumkin. Ko'pgina mutaxassislar bolalarning ijobiy rivojlanishida quyidagilarga e'tibor qaratish lozim deb biladilar:

- bolaning yoshi va qobiliyatini hisobga olgan holda uning xavfsizligini ta'minlash, jihozlash, o'yinchoqlar bilan bilan ta'minlash;
- bolalar bilan faol mashg'ulotlar o'tkazish, dam olishini, o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish ko'nikmalarini rivojlantirish va bolalarning to'g'ri ovqatlanishini ta'minlash;
- bolalarning qiziqishlarini inobatga olgan holda turli xil yo'nalishlar: nutq, san'at, musiqa, matematika, tabiatshunoslik, dramaturgiya, va boshqa yo'nalishlarni tanlash imkoniyatini berish va ularni rag'batlantirish;
- bolaning shaxsiy, emotsional rivojlanishini ta'minlash, uning mustaqilligi va guruhdagi bolalar bilan hamkorlik malakalarini qo'llab-quvvatlash;
- boshqa bolalar bilan bo'ladigan ijobiy munosabatlarini saqlash.

Diqqat bilan e'tibor beradigan bo'lsak, maktabgacha ta'lim sifati asosan bolaning quvonchi bilan bog'liq bo'lishi lozim.

Bunda shubhasiz bolaning rivojlanishi va pedagog-tarbiyachining kasbiy mahorati bilan birga ijobiy xulq-atvori muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagog-tarbiyachilar bolalar bilan faol va foydali muloqotni amalga oshirgan holda bolaning ijtimoiy rivojlanishini belgilaydigan aloqalarni o'rnatishlari bolaning ijtimoiy ko'nikmalarini kamol toptiradi. Natijada bola o'ziga topshirilgan har bir topshiriqni bajarishda tengdoshlari bilan muloqotga kirishsa, ishlarni hamkorlikda bajarsa uning ijtimoiylashuvi faollashadi. Olimlarning tadqiqotlariga ko'ra bolaning dastlabki uch yoshidagi rivojlanishi qanchalik yuqori bo'lsa, uning keyingi faoliyatlari ham shunchalik samarali kechib, kognitiv rivojlanishi yuqori bo'lishi Amerikalik va Germaniyalik olimlar tomonidan aniqlangan. Nemis pedagog olimi R.Shtaynning so'zlariga ko'ra maktabgacha yoshdagi bolalarning mashg'ulotlar va o'yinlarni bir-birlari bilan tez-tez almashtirib turish lozim. Chunki bir xil bolani tez charchatadi.

Shuning uchun ham Germaniyada maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya ta'imiy o'yin faoliyatini real hayotga yaqinlashtirish maqsadida vaziyatli yondashuv: erkin o'yin, o'zaro hamkorlikdan keng foydalanish orqali integratsiyalashgan ta'lim asosida amalga oshiriladi. Shuningdek, Germaniyada maktabgacha ta'lim sohasidagi ijtimoiy o'zgarishlar va rivojlanishlarda integratsion ta'limdan unumli foydalaniladi. Tarbiyachilarga yuklatilgan bunday vazifalar bolaning har tomonlama uyg'un rivojlanishini ta'minlab, qobiliyatlarini namoyon qilish imkonini beradi.

Germaniyada bolaning sog'ligi va jismoniy rivojlanishni yaxshilash bilan birga bilim olishga qiziqtirish orqali aqliy rivojlanishi kamol toptirish asosida o'z g'arakatlarini muvaffaqiyat sari yo'naltirish, o'z-o'ziga bo'lgan ishonch va o'z menini kamol toptirish, do'stona munosabatlarni yaxshilashga katta e'tibor qaratiladi. Shulardan kelib chiqqan holda pedagog-tarbiyachilarning faoliyati bolalarning uyg'un hissiy, ijtimoiy, intellektual va jismoniy rivojlanishiga, ularda ijobiy xulq-atvor va qobiliyatlarni shakllantirishga qaratilishi talab etiladi.

Germaniyada Valdorf MTTlari ham mavjud bo'lib, odatdagidan farq qiladi, hatto tashqi ko'rinishi bilan ham. Bu juda chiroyli, undagi hamma narsa tabiiy materiallardan tayyorlangan: yog'och, mato, deyarli yorqin ranglar va plastmassa yo'q. Ertalab xonada qulay sharoit hukmronlik qiladi, ammo keyin xonalar yanada yorqinroq yoritiladi (bu "hayot ritmi" ning bir qismi).

Valdorf MTTlarida kichik yoshdagi bolalar osongina va tabiiy ravishda kiyinishni, o'zlarini va kiyimlarini tozalashni, rasm chizishni, haykaltaroshlikni, xuddi oiladagidek, oqsoqollarni bezovta qiladilar. MTTlarda bo'lish yoshi va davomiyligidan qat'i nazar, barcha bolalarga alohida e'tibor beriladi, ular familiyasi bilan emas, balki faqat ismlari bilan murojaat qilishadi. Bu narsa pedagoglarga ham tegishli. Pedagoglar hech qachon bolalarga baqirishmaydi va bu ham Valdorf falsafasining bir qismidir. Har bir bola tinglanadi, uning fikri qadrlanadi. Bola faqat tasavvur va ijodkorlikni rivojlantiradigan uy qurilishi o'yinchoqlari bilan o'ynashi kerak. Tayyor zavod o'yinchog'i faqat manipulyatsiya ob'ekti bo'lishi mumkin, lekin ijod uchun emas - Valdorf pedagoglari bunga ishonadilar.

Italiyada maktabgacha ta'lim ikki bosqichdan iborat. Ulardan birinchisi Asilo Nido deb nomlanadi. Bu uch oylikdan uch yoshgacha bo'lgan bolalar qabul qilinadigan mahalliy bolalar bog'chasi. Ko'pincha bu yarim kunlik qisqa muddatli guruhlar - 9:30 dan 13:00 gacha. Ushbu yosh guruhi uchun to'liq kunlar asosan xususiy bolalar bog'chalarida taqdim etiladi. Bu mamlakatda bolalarni uyda tarbiyalash bo'yicha juda kuchli an'analarga ega bo'lganligi bilan

bog'liq, ammo so'nggi paytlarda ayollar ko'pincha moliyaviy sabablarga ko'ra ish joylariga borishga majbur bo'lmoqdalar. Kam ta'minlangan ota-onalarning bolalari bolalar bog'chasida birinchi o'ringa ega bo'lish huquqiga ega - undan foydalanish uchun siz belediede maxsus bayonot yozishingiz kerak. Oxirida bolalar faqat o'ynashadi. Asosiy e'tibor ijtimoiy moslashishga va o'z-o'ziga xizmat qilishning asosiy ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Maxsus darslar yo'q. Italiyadagi maktabgacha ta'limning ikkinchi bosqichi "Scuola Materna" deb nomlanadi va 3 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan. O'rganish butunlay o'ynoqi bo'lib qolishiga qaramay, bolalar bu yerda hali ham o'rganishadi. Maktab o'quvchilarini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari mamlakat Ta'lim vazirligi tomonidan belgilanadi va tashqi dunyo va ijtimoiy rivojlanish bilan tanishish, jismoniy va ijodiy rivojlanish, o'z ona tilida va (ba'zi muassasalarda) chet tilida darslar o'tkazishni o'z ichiga oladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'zini-o'zi rivojlanishiga erishishda Italiyalik pedagog M.Montessori ta'limoti muhim ahamiyat kasb etadi. Montessori g'oyalaridagi asosiy g'oya - ta'lim faoliyatini maksimal darajada individuallashtirishga qaratilgan bo'lib, har bir bola uchun har tomonlama puxta o'ylangan va mohirlik bilan ishlab chiqilgan rivojlanish dasturidan foydalanish ilgari surilgan.

Xulosa tariqasida aytish joizki, xorijiy mamlakatlarning maktabgacha ta'lim tizimlarini o'rganish, ularning ilg'or tajribasini tahlil etish va respublikamiz sharoitiga moslashtirish bo'yicha aniq chora-tadbirlarni ishlab chiqish mamlakatimiz maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirib zamonaviylashtirishga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori. PQ-4312 08.05.2019
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora- tadbirlari to'g'risida"gi Qarori. PQ-4860 13.10.2020
3. Qaxarova D.S. "Inklyuziv ta'lim texnologiyasi" (monografiya). Metodik qo'llanma. T.: 2014.
4. Shomahmudova R.Sh. Maxsus va inklyuziv ta'lim. Uslubiy qo'llanma. T.: 2011.
5. D.Z. Axmetova, Z.G. Nigmatov, T.A.Chelnikova, G.V.Yusupova i dr. Pedagogika i psixokogiya inklyuzivnogo obrazovaniya. Uchebnoye posobiye. Kazan. 2013
6. F.R. Valiyeva Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi didaktik jarayonlarda shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalarni qo'llashning ahamiyati //Bosma// Multi disciplinary research studies and education, Kuala Lumpur, Malasiya 2021